

Warszawa, dnia 11 września 2017 r.

Poz. 1728

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA ZDROWIA¹⁾**

z dnia 28 sierpnia 2017 r.

w sprawie ramowego programu zajęć praktycznych dla kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego

Na podstawie art. 5 ust. 14 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2017 r. poz. 125 i 767) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa ramowy program zajęć praktycznych oraz sposób ich odbywania, dokumentowania i zaliczania, w tym zakres danych, które powinny być zawarte w dzienniku praktyk, dla kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego.

§ 2. Ramowy program zajęć praktycznych dla kierunku:

- 1) lekarskiego określa załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) lekarsko-dentystycznego określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 3. 1. Student odbywa praktyczne nauczanie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, zwane dalej „praktycznym nauczaniem”, zgodnie z programem praktycznego nauczania opracowanym przez radę programową wydziału i zatwierdzonym przez dziekana.

2. Przed rozpoczęciem każdego modułu praktycznego nauczania jego opiekun zaznajamia studenta z programem zajęć, zakresem zadań i czynności praktycznych oraz sposobem ich wykonywania.

§ 4. 1. Przebieg praktycznego nauczania dokumentuje dziennik praktyk, w którym student odnotowuje wykonywane czynności praktyczne oraz nabywane umiejętności. Wykonanie czynności i nabycie umiejętności potwierdza opiekun, o którym mowa w § 3 ust. 2.

2. Dziennik praktyk zawiera:

- 1) nazwę uczelni macierzystej;
- 2) zdjęcie studenta;
- 3) imię (imiona) i nazwisko studenta umieszczone na każdej stronie dziennika;
- 4) numer albumu;
- 5) datę wystawienia dziennika wraz z podpisem dziekana;
- 6) nazwę i adres podmiotów leczniczych, w których odbywane jest praktyczne nauczanie;
- 7) moduły lub przedmioty, w jakich prowadzi się praktyczne nauczanie, z wyszczególnieniem umiejętności, jakie nabyć musi student, wraz z liczbą godzin, w ramach których odbywa się nauczanie danego modułu;

---

¹⁾ Minister Zdrowia kieruje działem administracji rządowej – zdrowie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Zdrowia (Dz. U. poz. 1908).

- 8) informację o zaliczeniu i jego formie, wraz z informacją o zaliczeniu poszczególnych umiejętności wchodzących w skład modułu lub przedmiotu, potwierdzoną podpisem podmiotu leczniczego, w którym odbywane jest praktyczne nauczanie, wraz z podpisem opiekuna, o którym mowa w § 3 ust. 2;
- 9) miejsce na uwagi.

3. Po zakończeniu praktycznego nauczania student przedkłada dziekanowi wypełniony dziennik praktyk.

§ 5. Praktyczne nauczanie zalicza dziekan na podstawie wpisów w dzienniku praktyk.

§ 6. Dziennik praktyk jest dołączany do dokumentacji przebiegu studiów.

§ 7. Rozporządzenie stosuje się do studentów kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego począwszy od roku akademickiego 2017/2018.

§ 8. Traci moc rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2012 r. w sprawie ramowego programu zajęć praktycznych oraz sposobu ich odbywania, dokumentowania i zaliczania (Dz. U. poz. 900).

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 października 2017 r.

Minister Zdrowia: *K. Radziwiłł*

Załączniki do rozporządzenia Ministra Zdrowia
z dnia 28 sierpnia 2017 r. (poz. 1728)

Załącznik nr 1

RAMOWY PROGRAM ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH DLA KIERUNKU LEKARSKIEGO

1. Cel praktycznego nauczania

Celem praktycznego nauczania jest poszerzenie wiedzy i nabycie umiejętności i kompetencji zawartych w standardach kształcenia dla kierunku lekarskiego.

2. Czas trwania praktycznego nauczania

Czas trwania praktycznego nauczania regulują standardy kształcenia dla kierunku lekarskiego. Umiejętności praktyczne student może nabyć w symulowanych warunkach klinicznych oraz w trakcie zajęć prowadzonych zgodnie z obowiązującym programem nauczania na wcześniejszych latach studiów.

3. Rodzaj umiejętności nabywanych podczas praktycznego nauczania

W ramach praktycznego nauczania realizowane są efekty kształcenia zawarte w standardach kształcenia dla kierunku lekarskiego obejmujące następujące rodzaje umiejętności:

- 1) umiejętność A – czynności z nią związane student wykonuje prawidłowo i w pełni samodzielnie;
- 2) umiejętność B – student zna zasady wykonywania czynności z nią związanych, potrafi przy nich asystować.

Lp.	STANDARDOWE PROCEDURY MEDYCZNE	Rodzaj umiejętności
1	2	3
1	Pomiar temperatury ciała	A
2	Pomiar tętna	A
3	Nieinwazyjny pomiar ciśnienia tętniczego	A
4	Monitorowanie parametrów życiowych przy pomocy kardiomonitora	A
5	Wprowadzenie rurki ustno-gardłowej	A
6	Posługiwanie się pulsoksymetrią	A
7	Pomiar szczytowego przepływu wydechowego	A
8	Badanie odruchów noworodkowych	A
9	Wykonanie pomiarów antropometrycznych	A
10	Wentylacja przez maskę twarzową workiem samorozprężalnym	A
11	Znajomość podstawowych zasad prowadzenia wentylacji zastępczej	A
12	Pobieranie obwodowej krwi żyłnej	A
13	Założenie wkłucia obwodowego	A
14	Wykonanie wstrzyknięcia dożylnego, domięśniowego i podskórnego	A
15	Pobieranie posiewów krwi	A
16	Pobieranie krwi tętniczej	B
17	Pobieranie arterializowanej krwi włośniczkowej	A
18	Wykonanie prostych testów paskowych, pomiar stężenia glukozy we krwi	A
19	Pobieranie wymazów z nosa, gardła i skóry	A
20	Nakłucie jamy opłucnowej	B
21	Zbadanie palcem przez odbyt	A

1	2	3
22	Cewnikowanie pęcherza moczowego u kobiet i mężczyzn	A
23	Zgłębnikowanie żołądka	A
24	Płukanie żołądka	B
25	Wykonanie lewatywy	B
26	Wykonanie i interpretacja standardowego elektrokardiogramu spoczynkowego	A
27	Wykonanie kardiowersji elektrycznej i defibrylacji serca	A
28	Przeprowadzenie orientacyjnego badania pola widzenia	A
29	Przeprowadzenie orientacyjnego badania otoskopowego	A
30	Drenaż jamy opłucnej	B
31	Umiejętność zastosowania wstępnego odbarczenia jamy opłucnowej w nagłym przypadku np. odmy prężnej	A
32	Drenaż osierdzia	B
33	Umiejętność zastosowania wstępnego odbarczenia tamponady	A
34	Nakłucie jamy otrzewnowej	B
35	Nakłucie lędźwiowe	B
36	Wykonanie testów naskórkowych, prób śródskórnych i skaryfikacyjnych oraz interpretacja ich wyników	B
37	Założenie jałowych rękawiczek, fartucha operacyjnego oraz przygotowanie pola operacyjnego zgodnie z zasadami aseptyki	A
38	Umiejętność zszycia prostej rany oraz usunięcia szwów przy pomocy narzędzi chirurgicznych	A
39	Znieczulenie miejscowe okolicy operowanej	A
40	Zaopatrzenie prostej rany	A
41	Założenie i zmiana jałowego opatrunku chirurgicznego	A
42	Zaopatrzenie krwawienia zewnętrznego	A
43	Doraźne unieruchomienie kończyny, a także wybór rodzaju unieruchomienia koniecznego do zastosowania w typowych sytuacjach klinicznych	A
44	Nacięcie i drenaż ropnia	B
45	Wykonanie badania ginekologicznego i gruczołu piersiowego	A
46	Wykonanie tamponady przedniej	A
47	Usuwanie woskowiny usznej	B
48	Wycięcie guza łagodnego i złośliwego skóry i błon śluzowych	B
49	Wycięcie węzła chłonного	B
50	Wykonanie biopsji cienkoigłowej i gruboigłowej	B
51	Pielęgnacja portu naczyniowego i dootrzewnowego	B
52	Wykonanie badania USG w stanach zagrożenia życia, w szczególności w przypadku: zawału serca z wysiękiem opłucnej, kardiomiopatii rozszerzeniowej z ciężką dysfunkcją skurczową obukomorową, wysięku opłucnej, tamponady serca, rozwarstwienia aorty, kamicy pęcherzyka żółciowego – w stanie ostrego zapalenia, stłuszczenia wątroby z płynem w otrzewnej, pęknięcia śledziony, tętniaka aorty brzusznej z rozwarstwieniem	B

Lp.	ZŁOŻONE CZYNNOŚCI MEDYCZNE	Rodzaj umiejętności
1	2	3
1	Przeprowadzenie wywiadu lekarskiego z pacjentem dorosłym, w tym z pacjentem w wieku podeszłym oraz pacjentem niepełnosprawnym	A
2	Przeprowadzenie pełnego i ukierunkowanego badania fizykalnego	A
3	Ocena stanu ogólnego, stanu przytomności i świadomości pacjenta	A
4	Przeprowadzenie diagnostyki różnicowej najczęstszych chorób pacjentów dorosłych	A
5	Planowanie postępowania diagnostycznego, terapeutycznego i profilaktycznego w najczęstszych chorobach pacjentów dorosłych	A
6	Planowanie programu rehabilitacji w najczęstszych chorobach pacjentów dorosłych	B
7	Interpretacja badań laboratoryjnych	A
8	Interpretacja wyników badań cytologicznych i histopatologicznych	A
9	Interpretacja wyników badania spirometrycznego	A
10	Ocena możliwości wystąpienia błędu przedlaboratoryjnego i zasady jego unikania, z uwzględnieniem znajomości antykoagulantów używanych w badaniach laboratoryjnych i przyłóżkowych	A
11	Zapobieganie, rozpoznawanie i leczenie chorób stanowiących najczęstszą przyczynę zgłaszania się pacjentów do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej	A
12	Ocena stanu pacjenta nieprzytomnego	A
13	Wybór zgodnego z prawem postępowania lekarskiego w sytuacji konieczności działania bez zgody pacjenta	A
14	Rozpoznanie stanów nagłego zagrożenia życia i zasady postępowania w tych stanach	A
15	Pielęgnacja i postępowanie w typowych powikłaniach kolostomii, urostomii, ileostomii i gastrostomii	B
16	Rozpoznanie obrzęku chłonnego, znajomość zasad profilaktyki obrzęku chłonnego u pacjentów po limfadenektomiach i radioterapii, umiejętność postępowania w powikłaniach spowodowanych obrzękiem chłonnym	B
17	Rozpoznanie, profilaktyka i leczenie powikłań wczesnych i odległych po leczeniu onkologicznym (radioterapia i chemioterapia), ze szczególnym uwzględnieniem powikłań ze strony przewodu pokarmowego	B
18	Kliniczna ocena układu chłonnego	A
19	Rozpoznanie, profilaktyka i leczenie stanów przednowotworowych w obrębie błony śluzowej i skóry	B
20	Żywienie dojelitowe, pozajelitowe, płynoterapia w różnych stanach chorobowych ze szczególnym uwzględnieniem pacjentów onkologicznych	B
21	Różnicowanie zmian poterapeutycznych i nawrotów choroby nowotworowej	B
22	Przekazywanie informacji z zastosowaniem technik komunikacyjnych dostosowanych do różnych odbiorców	A
23	Przekazywanie niepomyślnych wiadomości z wykorzystaniem specjalistycznych protokołów (m.in. SPIKES, EMPATIA, ABCDE)	A
24	Komunikacja w interdyscyplinarnym zespole medycznym (w tym z użyciem protokołów ATMIST, RSVP, SBAR)	A
25	Komunikowanie się z pacjentem i rodziną pacjenta ze szczególnym uwzględnieniem pacjenta onkologicznego i jego rodziny	B
26	Ocena stanu ogólnego i jakości życia w przypadku udzielania pacjentowi świadczeń zdrowotnych, w szczególności z zakresu onkologii	B
27	Umiejętność ustalenia wskazań do modyfikacji trybu życia i diety, w szczególności pacjentowi onkologicznemu	B

1	2	3
28	Postępowanie w zaburzeniach metabolicznych u pacjentów onkologicznych oraz w stanach nagłego zagrożenia życia w onkologii	B
29	Rozpoznanie stanu po spożyciu alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych	A
30	Monitorowanie stanu pacjenta zatrutego	A
31	Postępowanie wstępne w zatruciach	A
32	Przeprowadzenie badania psychiatrycznego	A
33	Ocena i opis stanu psychicznego pacjenta	A
34	Rozpoznanie i postępowanie w stanach nagłych związanych z zaburzeniami psychicznymi	A
35	Rozpoznanie agonii i stwierdzenie zgonu pacjenta	A
36	Postępowanie, leczenie i rehabilitacja w warunkach ambulatoryjnych i domowych u pacjentów przewlekle chorych	B
37	Kwalifikowanie pacjenta do leczenia w warunkach oddziału zakaźnego	B
38	Przeprowadzenie wywiadu lekarskiego z pacjentem do ukończenia 18. roku życia i jego rodzicami	A
39	Przeprowadzenie badania fizykalnego pacjenta do ukończenia 18. roku życia	A
40	Zapoznanie się z zasadami pielęgnacji i karmienia noworodka oraz niemowlęcia	A
41	Ocena stanu noworodka	A
42	Ocena dojrzałości noworodka	A
43	Posługiwanie się siatkami centylowymi	A
44	Ocena stopnia zaawansowania dojrzewania płciowego	B
45	Przeprowadzenie badania bilansowego pacjenta do ukończenia 18. roku życia	A
46	Przeprowadzenie diagnostyki różnicowej najczęstszych chorób pacjentów do ukończenia 18. roku życia	A
47	Planowanie postępowania diagnostycznego, terapeutycznego i profilaktycznego w najczęstszych chorobach pacjentów do ukończenia 18. roku życia	A
48	Planowanie programu rehabilitacji w najczęstszych chorobach pacjentów do ukończenia 18. roku życia	B
49	Kwalifikowanie pacjenta do szczepień oraz stosowanie kalendarza szczepień u pacjentów do ukończenia 18. roku życia	B
50	Leczenie tlenem	A
51	Prowadzenie podstawowych czynności ratunkowych, z wyszczególnieniem pacjentów do ukończenia 18. roku życia i pacjentów dorosłych, w tym z użyciem fantomów	A
52	Działanie w algorytmie zaawansowanych czynności ratunkowych, z wyszczególnieniem pacjentów do ukończenia 18. roku życia i pacjentów dorosłych, w tym z użyciem fantomów	A
53	Zbadanie jamy brzusznej w aspekcie ostrego brzucha	A
54	Rozpoznawanie objawów narastającego ciśnienia śródczaszkowego	B
55	Ocena funkcjonalna pacjenta niepełnosprawnego	A
56	Dokonywanie wyboru badania obrazowego RTG, TK, MRI lub USG oraz identyfikowanie w nim oznak zagrożenia życia	A
57	Interpretacja badania radiologicznego w zakresie najczęstszych typów złamań, szczególnie złamań kości długich	A
58	Asystowanie przy badaniu USG i jego interpretacja	A
59	Planowanie postępowania w przypadku ekspozycji na zakażenie przenoszone drogą krwi	A
60	Rozpoznanie objawów lekozależności i zaplanowanie jej leczenia	B
61	Przetoczenie krwi i jej składników oraz preparatów krwiopochodnych	B

1	2	3
62	Interpretacja wyników badań z zakresu immunologii transfuzjologicznej: grupa krwi, próba zgodności, testy antyglobulinowe	A
63	Znajomość zasad postępowania w przypadku wystąpienia powikłań poprzetoczeniowych	A
64	Ocena wskazań do wykonania punkcji nadłonowej i uczestnictwo w jej wykonaniu	B
65	Asysta przy typowych procedurach urologicznych (np. endoskopia diagnostyczna i terapeutyczna układu moczowego, litotrypsja, punkcja prostaty, typowe zabiegi operacyjne)	B
66	Rozpoznanie stanów okulistycznych wymagających natychmiastowej pomocy specjalistycznej i udzielenie wstępnej, kwalifikowanej pomocy w przypadkach urazów fizycznych i chemicznych oka	A
67	Wykonanie badania dna oka oftalmoskopem bezpośrednim i jego interpretacja w zakresie oceny tarczy nerwu wzrokowego i dużych naczyń (obrząk tarczy nerwu wzrokowego i wylewy, brak różowego refleksu)	B
68	Znajomość zasad postępowania okołoperacyjnego	A
69	Kwalifikowanie pacjenta do operacji ze wskazań nagłych i planowych	B
70	Kontrola poprawności ukrwienia kończyny po założeniu opatrunku unieruchamiającego	A
71	Postępowanie w stanie wstrząsu urazowego oraz obrażeń wielonarządowych	B
72	Unieruchomienie kręgosłupa szyjnego i piersiowo-lędźwiowego u pacjenta po urazach	A
73	Ocena odleżyny i zastosowanie odpowiedniego opatrunku	B
74	Rozpoznanie objawów podmiotowych i przedmiotowych świadczących o nieprawidłowym przebiegu ciąży (nieprawidłowe krwawienia, ocena czynności skurczowej macicy)	B
75	Interpretacja wyników badania fizykalnego ciężarnej (ciśnienie tętnicze, czynność serca matki i płodu) oraz wyników badań laboratoryjnych świadczących o patologii ciąży	A
76	Interpretacja zapisu kardiogramu (KTG)	B
77	Rozpoznanie rozpoczynającego się porodu, rozpoznanie nieprawidłowego czasu jego trwania	B
78	Asysta przy odbieraniu porodu fizjologicznego	B
79	Interpretacja objawów podmiotowych i przedmiotowych w czasie porodu	B
80	Ustalenie wskazań i przeciwwskazań do stosowania różnych metod antykoncepcji oraz metod naturalnego planowania rodziny	A
81	Interpretacja charakterystyk produktów leczniczych oraz krytyczna ocena materiałów reklamowych dotyczących produktów leczniczych	A
82	Analiza ewentualnych działań niepożądanych poszczególnych produktów leczniczych oraz interakcji między nimi	A
83	Planowanie konsultacji specjalistycznych	A
84	Kwalifikowanie pacjenta do leczenia domowego i szpitalnego	A
85	Stosowanie leczenia dietetycznego	A
86	Stosowanie indywidualizacji obowiązujących zaleceń terapeutycznych oraz innych metod leczenia wobec nieskuteczności bądź przeciwwskazań do terapii standardowej	B
87	Definiowanie stanów, w których czas dalszego trwania życia, stan funkcjonalny, preferencje pacjenta ograniczają postępowanie zgodne z określonymi dla danej choroby zaleceniami	B
88	Praktyczna znajomość zasad zawierania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz takich umów finansowanych ze środków niepublicznych	A
89	Umiejętność wypisywania recept na leki gotowe, recepturowe (w tym środki odurzające lub substancje psychotropowe) ze zróżnicowaniem stosowania do przysługujących pacjentom uprawnień	A
90	Umiejętność wypisywania skierowań na badania dodatkowe, transport sanitarny, zwolnień od pracy	A
91	Prowadzenie dokumentacji medycznej pacjenta	A

RAMOWY PROGRAM ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH DLA KIERUNKU LEKARSKO-DENTYSTYCZNEGO

1. Cel praktycznego nauczania

Celem praktycznego nauczania jest pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz doskonalenie i utrwalenie praktycznych umiejętności z zakresu promocji zdrowia oraz zapobiegania, rozpoznawania i leczenia chorób wchodzących w zakres stomatologii jako przygotowanie studenta do samodzielnego wykonywania zawodu lekarza dentysty.

2. Czas trwania praktycznego nauczania

Czas trwania praktycznego nauczania regulują standardy kształcenia dla kierunku lekarsko-dentystycznego. Umiejętności praktyczne student może nabyć w symulowanych warunkach klinicznych, także przy użyciu fantomów, oraz w trakcie zajęć prowadzonych zgodnie z obowiązującym programem nauczania na wcześniejszych latach studiów. Zajęcia te powinny umożliwić studentom nabycie praktycznych umiejętności stosowania instrumentów i narzędzi stomatologicznych oraz praktycznego przeprowadzania zabiegów w różnych specjalnościach lekarsko-dentystycznych z zachowaniem zasad ergonomii.

3. Program praktycznego nauczania z zakresu stomatologii zachowawczej obejmuje:

- 1) organizację i metody pracy indywidualnej praktyki, w szczególności:
  - a) organizację pracy gabinetu stomatologicznego (ruch pacjentów, rejestracja, dokumentacja medyczna, sprawozdawczość, zasady wypisywania recept i skierowań na badania diagnostyczne oraz na konsultacje specjalistyczne),
  - b) ergonomię pracy lekarza dentysty, pracę z asystentką na cztery ręce,
  - c) współdziałanie z lekarzami i innymi osobami wykonującymi zawody medyczne lub zatrudnionymi w ochronie zdrowia,
  - d) praktyczną znajomość zasad zawierania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz takich umów finansowanych ze środków niepublicznych,
  - e) prawidłową komunikację interpersonalną z pacjentami, ich opiekunami i zespołem stomatologicznym;
- 2) rozpoznawanie, profilaktykę i leczenie:
  - a) próchnicy zębów,
  - b) zapaleń miazgi,
  - c) martwicy i zgorzeli miazgi oraz chorób tkanek okołowierzchołkowych zęba,
  - d) niepróchnicowych uszkodzeń tkanek twardych zęba;
- 3) doskonalenie wykonywania następujących umiejętności i czynności:
  - a) diagnozowania próchnicy i wczesnych stadiów próchnicy, ze szczególnym uwzględnieniem oceny aktywności choroby, wykrywania i kwalifikacji zmian próchnicowych,
  - b) planowania postępowania profilaktyczno-leczniczego w próchnicy, z uwzględnieniem indywidualnych czynników ryzyka choroby,
  - c) leczenia próchnicy z zastosowaniem oszczędzających tkanki zęba metod opracowania ubytku i odpowiednich materiałów,
  - d) diagnostyki, profilaktyki i leczenia ubytków twardych tkanek zęba niepróchnicowego pochodzenia,
  - e) diagnozowania i leczenia chorób miazgi i tkanek okołowierzchołkowych (ekstirpacja miazgi w znieczuleniu, leczenie kanałowe zębów z zainfekowaną miazgą, wypełnienie kanałów korzeniowych z użyciem różnych metod kondensacji gutaperki, praca z zastosowaniem koferdamu oraz z użyciem urządzeń powiększających, np. lup czy mikroskopu zabiegowego),
  - f) diagnostyki i postępowania leczniczego w przypadku pourazowych uszkodzeń zębów stałych,
  - g) zastosowania różnych metod obrazowania radiologicznego,
  - h) diagnozowania i usuwania przebarwień zębów,
  - i) prowadzenia instruktażu higieny jamy ustnej i motywowania chorego oraz oceny uzyskanych efektów,
  - j) stosowania profesjonalnych metod profilaktyki próchnicy i zapaleń dziąseł (profesjonalne usuwanie kamienia nazębnego i płytki nazębnej, stosowanie lakierów i żeli fluorkowych, lakierów chlorheksydynowych i uszczelniaczy bruzd),
  - k) planowania i oceny efektów edukacji prozdrowotnej w różnych grupach populacji.

4. Program praktycznego nauczania z zakresu stomatologii dziecięcej obejmuje:

- 1) utrwalenie i doskonalenie:
  - a) zasad komunikacji z pacjentem do ukończenia 18. roku życia i jego opiekunem oraz metod jego adaptacji do leczenia stomatologicznego,
  - b) postępowania stomatologicznego z pacjentami niepełnosprawnymi do ukończenia 18. roku życia;
- 2) rozpoznawanie, zapobieganie i leczenie:
  - a) próchnicy zębów w uzębieniu mlecznym,
  - b) próchnicy zębów stałych z niezakończonym rozwojem,
  - c) chorób miazgi zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem,
  - d) chorób przyzębia i błony śluzowej jamy ustnej w wieku rozwojowym,
  - e) próchnicy, chorób przyzębia;
- 3) postępowanie w pourazowym uszkodzeniu zębów mlecznych oraz zębów stałych z niezakończonym rozwojem (diagnostyka kliniczna i radiologiczna, uwarunkowania procedur leczniczych, badania kontrolne);
- 4) postępowanie stomatologiczne z pacjentami do ukończenia 18. roku życia obciążonymi chorobami układowymi;
- 5) doskonalenie następujących umiejętności i czynności:
  - a) oceny rozwoju zęba i przebiegu rozwoju uzębienia,
  - b) diagnozowania zaburzeń i wad rozwojowych uzębienia,
  - c) diagnozowania próchnicy zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem,
  - d) leczenia próchnicy zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem,
  - e) planowania i wykonywania zabiegów profilaktycznych u pacjenta do ukończenia 18. roku życia i kobiety ciężarnej,
  - f) postępowania leczniczego w chorobach miazgi zębów mlecznych,
  - g) leczenia chorób miazgi zębów stałych z niezakończonym rozwojem,
  - h) postępowania w pourazowym uszkodzeniu zębów stałych i mlecznych z niezakończonym rozwojem,
  - i) diagnozowania chorób i nieprawidłowości rozwojowych błony śluzowej jamy ustnej, zapaleń dziąseł i innych chorób przyzębia, określania periodontologicznych czynników przyczynowych i potrzeb w zakresie leczenia periodontologicznego.

5. Program praktycznego nauczania z zakresu chirurgii stomatologicznej obejmuje:

- 1) utrwalenie zasad:
  - a) znieczulenia miejscowego powierzchniowego, nasiękowego i przewodowego,
  - b) usuwania zębów u pacjentów do ukończenia 18. roku życia i dorosłych,
  - c) chirurgicznych ekstrakcji wewnątrz- i zewnątrzzębodołowych,
  - d) diagnostyki i postępowania w zapaleniu tkanek jamy ustnej,
  - e) współczesnej antybiotykoterapii w leczeniu zapaleń tkanek jamy ustnej, twarzy i szyi,
  - f) zapobiegania oraz metod diagnozowania i rozpoznawania nowotworów jamy ustnej,
  - g) profilaktyki zakażeń wirusami hepatotropowymi i HIV w chirurgii stomatologicznej,
  - h) pierwszej pomocy w pourazowych obrażeniach zębów i wyrostków zębodołowych;
- 2) rozpoznawanie, różnicowanie i zasady leczenia:
  - a) wczesnych i późnych powikłań po usunięciu zębów,
  - b) zębopochodnych stanów zapalnych,
  - c) torbieli,
  - d) zmian rozrostowych błony śluzowej jamy ustnej,
  - e) chorób stawów skroniowo-żuchwowych;
- 3) opanowanie następujących umiejętności i czynności:
  - a) zastosowania badań radiologicznych i ultrasonograficznych w chirurgii stomatologicznej,
  - b) znieczulenia powierzchniowego, nasiękowego i przewodowego w zakresie części twarzowej czaszki,

- c) wykonania ekstrakcji zębów jedno- i wielokorzeniowych,
- d) wykonania zabiegu chirurgicznego zaopatrzenia zębodołu po ekstrakcji zębów,
- e) wykonania nacięcia wewnątrzustnych ropni zębopochodnych,
- f) wykonania nakłucia zwiadowczego.

6. Program praktycznego nauczania z zakresu protetyki obejmuje:

- 1) utrwalenie zasad:
  - a) badania pacjenta oraz rozpoznania, zapobiegania i leczenia stanów wynikających z braków zębów, zaburzeń zwarcia, zaburzeń czynnościowych narządu żucia, zaburzeń w nieskomplikowanych przypadkach klinicznych,
  - b) planowania leczenia protetycznego,
  - c) współpracy z pracownią techniczną,
  - d) leczenia za pomocą protez stałych (wkład koronowo-korzeniowy, korony lane licowane, mosty),
  - e) wykonania uzupełnień tymczasowych,
  - f) wykonania płytowych protez ruchomych, częściowych i całkowitych, protez overdenture oraz szkieletowych,
  - g) leczenia z zastosowaniem metod implantologicznych,
  - h) rehabilitacji protetycznej po operacjach nowotworów części twarzowej czaszki,
  - i) naprawy w warunkach klinicznych i laboratoryjnych uszkodzonych uzupełnień protetycznych;
- 2) doskonalenie następujących umiejętności i czynności:
  - a) wykonania klinicznego protezy stałej, wkładu koronowo-korzeniowego, korony lanej licowanej, mostu,
  - b) wykonania klinicznego protezy płytowej, częściowej osiadającej,
  - c) wykonania klinicznego protezy całkowitej,
  - d) wykonania klinicznego protezy szkieletowej,
  - e) wykonania klinicznego naprawy protezy ruchomej.

7. Program praktycznego nauczania z zakresu chorób przyzębia i błony śluzowej obejmuje:

- 1) utrwalenie:
  - a) zasad diagnozowania, zapobiegania i leczenia (w tym farmakologicznego) chorób przyzębia i zapalenia okołowszczepowego,
  - b) sposobów kontroli czynników ryzyka chorób przyzębia i zapalenia okołowszczepowego,
  - c) zasad oceny wyników leczenia w chorobach przyzębia i wokół wszczepów zębowych,
  - d) zasad profilaktyki onkologicznej i minimalnej interwencji antynikotynowej;
- 2) postępowanie diagnostyczne i lecznicze w chorobach błony śluzowej jamy ustnej, ze szczególnym uwzględnieniem zmian i stanów przednowotworowych;
- 3) poznanie wskazań i zasad chirurgicznego leczenia periodontologicznego, leczenia protetycznego, ortodontycznego i implantologicznego u pacjentów z chorobą przyzębia;
- 4) doskonalenie następujących umiejętności:
  - a) oceny stanu klinicznego i radiologicznego przyzębia,
  - b) metod motywacji i instruktażu higieny jamy ustnej u pacjentów z chorobami przyzębia,
  - c) korekty miejscowych czynników etiologicznych, czynników ryzyka zapaleń dziąseł i przyzębia,
  - d) wykonania skalingu nad- i poddziąsłowego u pacjentów z zapaleniem przyzębia,
  - e) wykonania kiretażu zamkniętego,
  - f) postępowania w ostrych stanach periodontologicznych,
  - g) interpretacji podstawowych wyników badań laboratoryjnych.

8. Program praktycznego nauczania z zakresu ortodoncji obejmuje:

- 1) doskonalenie umiejętności rozpoznawania:
  - a) rozwoju prawidłowej i zaburzonej postaci zgryzu,
  - b) prawidłowej i nieprawidłowej funkcji układu ruchowego narządu żucia;

- 2) umiejętność planowania i realizowania procedur z zakresu profilaktyki ortodontycznej;
- 3) promocję prawidłowego rozwoju narządu żucia i eliminowania dysfunkcji i parafunkcji (profilaktyka pierwotna i wtórna);
- 4) opanowanie następujących czynności i umiejętności:
  - a) ustalania wskazań do wykonywania badań radiologicznych (ortopantomogramy, teleradiogramy, RTG przylegające osiowe),
  - b) oceny wskazań do:
    - leczenia ortodontycznego,
    - leczenia zespołowego wad twarzo-szczękowo-zgryzowych,
  - c) wykonania wycisku diagnostycznego, rejestracji okluzji,
  - d) stosowania bioterapii, mioterapii,
  - e) leczenia z zastosowaniem standardowych aparatów ortodontycznych i ortodontycznych protez dla pacjentów do ukończenia 18. roku życia,
  - f) naprawy uszkodzonego zdejmowanego aparatu ortodontycznego.

9. Program praktycznego nauczania z zakresu stomatologii zintegrowanej wieku rozwojowego obejmuje:

- 1) opanowanie wiedzy dotyczącej planowania i prowadzenia interdyscyplinarnego leczenia stomatologicznego pacjentów do ukończenia 18. roku życia;
- 2) postępowanie stomatologiczne z pacjentem niepełnosprawnym do ukończenia 18. roku życia;
- 3) promocję zdrowia poprzez współpracę ze szkołami, przedszkolami, szkołami rodzenia;
- 4) kompleksowe leczenie pacjenta w wieku rozwojowym.

10. Program praktycznego nauczania z zakresu stomatologii zintegrowanej wieku dorosłego obejmuje:

- 1) opracowanie interdyscyplinarnego planu leczenia stomatologicznego, indywidualnie dostosowanego do potrzeb leczniczych pacjenta, obejmującego zabiegi profilaktyczne, leczenie zachowawcze i endodontyczne oraz leczenie periodontologiczne, a także ewentualne zabiegi chirurgiczne i rehabilitację protetyczną narządu żucia;
- 2) zaplanowanie badań pomocniczych, np. radiologicznych, i konsultacji specjalistycznych, np. ortodontycznych, chirurgicznych;
- 3) wykonanie podstawowych zabiegów profilaktycznych, takich jak motywacja pacjenta do leczenia, instruktaż prawidłowego oczyszczania jamy ustnej, oczyszczanie złogów nazębnych oraz lakierowanie, lakowanie;
- 4) organizowanie pracy w gabinecie stomatologicznym zgodnie z zasadami ergonomii, koordynowanie współpracy w zespole: lekarz dentysta – asysta – technik – pacjent, a także prawidłowe prowadzenie dokumentacji medycznej;
- 5) kompleksowe leczenie pacjenta, w tym wykonywanie podstawowych zabiegów stomatologicznych w zakresie poszczególnych dyscyplin stomatologicznych;
- 6) nabycie umiejętności dobrej komunikacji z pacjentem, stosownie do jego wieku, wykształcenia, stanu zdrowia, potrzeb leczniczych, z wykorzystaniem wiedzy na temat psychologicznych aspektów leczenia stomatologicznego, zasad etyki lekarskiej i kultury osobistej.

11. Program praktycznego nauczania z zakresu chirurgii szczękowo-twarzowej obejmuje:

- 1) utrwalenie:
  - a) zasad diagnozowania i leczenia nowotworów i obrażeń w zakresie części twarzowej czaszki,
  - b) wskazań i przeciwwskazań do pobierania materiału do badań histopatologicznych z jamy ustnej,
  - c) zasad udzielania pierwszej pomocy w obrażeniach części twarzowej czaszki;
- 2) rozpoznawanie, różnicowanie i zasady leczenia:
  - a) guzów jamy ustnej i kości szczęk,
  - b) nerwobólów i zespołów bólowych twarzy,
  - c) chorób ślinianek, zatok szczękowych i stawów skroniowo-żuchwowych;
- 3) doskonalenie następujących umiejętności:
  - a) postępowania profilaktycznego i diagnostycznego w zmianach przednowotworowych jamy ustnej,

- b) postępowania diagnostycznego w nowotworach jamy ustnej i kości szczęk,
- c) zaopatrywania nieskomplikowanych obrażeń w obrębie części twarzowej czaszki,
- d) postępowania w ostrych pourazowych krwawieniach z jamy ustnej.

12. Program praktycznego nauczania z zakresu gerostomatologii obejmuje:

- 1) poznanie:
  - a) zmian w obrębie narządu żucia w okresie starzenia,
  - b) chorób błony śluzowej jamy ustnej związanych z wiekiem,
  - c) opieki stomatologicznej nad pacjentami w podeszłym wieku w gabinecie stomatologicznym i w miejscu zamieszkania;
- 2) opanowanie następujących umiejętności:
  - a) oceny stanu narządu żucia osób w podeszłym wieku,
  - b) planowania zabiegów profilaktycznych i leczniczych oraz ich wykonania u pacjentów w podeszłym wieku,
  - c) prowadzenia akcji oświatowych.

13. Wykaz umiejętności nabytych przez studentów kierunku lekarsko-dentystycznego w trakcie praktycznego nauczania

Rodzaj umiejętności

W ramach praktycznego nauczania realizowane są efekty kształcenia zawarte w standardach kształcenia dla kierunku lekarsko-dentystycznego obejmujące następujące rodzaje umiejętności:

- 1) umiejętność A – czynności z nią związane student wykonuje prawidłowo i w pełni samodzielnie;
- 2) umiejętność B – student zna zasady wykonywania czynności z nią związanych, potrafi przy nich asystować.

Lp.	UMIĘJĘTNOŚĆ	Rodzaj umiejętności
1	2	3
1	Przeprowadzenie wywiadu lekarskiego i stomatologicznego	A
2	Przeprowadzenie pełnego i ukierunkowanego badania stomatologicznego	A
3	Znajomość instrumentarium stomatologicznego	A
4	Rozpoznawanie, zapobieganie i leczenie próchnicy zębów stałych	A
5	Rozpoznawanie i leczenie zapaleń miazgi	A
6	Rozpoznawanie i leczenie martwicy i zgorzeli miazgi oraz chorób tkanek okołowierzchołkowych	A
7	Leczenie endodontyczne w powiększeniu	B
8	Rozpoznawanie, zapobieganie i leczenie ubytków niepróchnicowych tkanek zębów	A
9	Przeprowadzenie diagnostyki różnicowej w przypadku bólu w jamie ustnej oraz twarzy	A
10	Prowadzenie instruktażu higieny jamy ustnej, motywowanie pacjenta oraz ocena uzyskanych efektów	A
11	Diagnostyka i postępowanie lecznicze w przypadku pourazowych uszkodzeń zębów stałych (udzielenie pierwszej pomocy, skierowanie do specjalisty, leczenie uszkodzeń nieskomplikowanych)	A
12	Ustalenie wskazań do badania radiologicznego i interpretacja wyników	A
13	Diagnozowanie i usuwanie przebarwień zębów	A
14	Diagnostyka wad rozwojowych zębów i określenie potrzeby leczenia specjalistycznego, leczenie nieprawidłowości rozwojowych szkliwa	A
15	Stosowanie profesjonalnych metod profilaktyki próchnicy	A
16	Rozpoznawanie, zapobieganie i leczenie próchnicy zębów mlecznych	A
17	Rozpoznawanie, zapobieganie i leczenie próchnicy zębów stałych z niezakończonym rozwojem	A

1	2	3
18	Rozpoznawanie i leczenie zapaleń miazgi odwracalnych i nieodwracalnych zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem	A
19	Rozpoznawanie i leczenie zapaleń nieodwracalnych miazgi, martwicy miazgi i zmian okołokorzeniowych zębów mlecznych i stałych z niezakończonym rozwojem	B
20	Rozpoznawanie chorób przyzębia i błony śluzowej jamy ustnej w wieku rozwojowym, określenie potrzeby leczenia specjalistycznego, leczenie niespecjalistyczne	A
21	Diagnostyka i postępowanie w pourazowych uszkodzeniach koron zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem	A
22	Diagnostyka i postępowanie w pourazowych uszkodzeniach zębów mlecznych i zębów stałych z niezakończonym rozwojem (złamania koronowo-korzeniowe, złamania korzeni, zwichnięcia)	B
23	Planowanie i wykonywanie zabiegów profilaktycznych, prowadzenie edukacji prozdrowotnej	A
24	Różnicowanie prawidłowej i zaburzonej postaci zgryzu	A
25	Ocena prawidłowych i nieprawidłowych czynności narządu żucia	A
26	Udzielenie pomocy w przypadku uszkodzenia aparatu stałego i aparatu zdejmowanego	A
27	Umiejętności planowania i realizowania procedur z zakresu profilaktyki ortodontycznej	A
28	Wykonanie wycisku w celu wykonania modelu diagnostycznego i rejestracja okluzji	A
29	Leczenie z zastosowaniem standardowych aparatów i ortodontycznych protez dla pacjentów do ukończenia 18. roku życia	B
30	Leczenie wad zębowo-zgryzowych aparatami zdejmowanymi i stałymi	B
31	Zespołowe leczenie ortodontyczno-chirurgiczne	B
32	Planowanie i prowadzenie interdyscyplinarnego leczenia stomatologicznego pacjentów do ukończenia 18. roku życia	B
33	Postępowanie stomatologiczne z pacjentem niepełnosprawnym	B
34	Wewnątrzustne znieczulenie powierzchniowe, nasiękowe i przewodowe	A
35	Znieczulenie zewnątrzustne w zakresie części twarzowej czaszki	B
36	Pomiar ciśnienia tętniczego oraz tętna	A
37	Interpretacja wyników wybranych badań laboratoryjnych	A
38	Wykonanie ekstrakcji zębów jedno- i wielokorzeniowych	A
39	Wykonanie zabiegu chirurgicznego zaopatrzenia zębodołu po ekstrakcji zębów	A
40	Wykonanie nacięcia wewnątrzustnego ropni zębopochodnych	A
41	Planowanie i wykonanie zabiegów resekcji wierzchołka korzenia oraz operacyjnego usunięcia zębów zatrzymanych/zębów mądrości	B
42	Antybiotykoterapia w leczeniu zapaleń tkanek jamy ustnej, twarzy i szyi	A
43	Zapobieganie oraz diagnozowanie wybranych stanów przednowotworowych i nowotworów jamy ustnej	A
44	Pobieranie materiału do badania mikrobiologicznego, histopatologicznego i cytologicznego zgodnie ze wskazaniami	B
45	Rozpoznawanie zaburzeń układu ruchowego narządu żucia	A
46	Rozpoznawanie i różnicowanie chorób ślinianek	A
47	Rozpoznawanie i różnicowanie chorób zatok szczękowych	B
48	Profilaktyka zakażeń wirusami hepatotropowymi i HIV w stomatologii	A
49	Leczenie torbieli i guzów niezłośliwych jamy ustnej	B
50	Ocena stanu klinicznego i radiologicznego tkanek przyzębia	A
51	Rozpoznawanie objawów chorób ogólnych w jamie ustnej	A
52	Przeprowadzenie instruktażu w zakresie higieny jamy ustnej u pacjentów z chorobami przyzębia lub wszczepami zębowymi	A

1	2	3
53	Wykonanie skalingu nad- i poddziąsłowego u pacjentów z zapaleniem przyzębia	A
54	Zaplanowanie miejscowego i ogólnego leczenia farmakologicznego w periodontopatiach i periimplantitis	A
55	Planowanie profilaktyki antybiotykowej u pacjentów ze współistniejącymi chorobami ogólnymi	A
56	Zasady przygotowania pacjentów do zabiegów stomatologicznych	A
57	Planowanie i prognozowanie chirurgicznego leczenia periodontologicznego, leczenia protetycznego i ortodontycznego u pacjentów z zapaleniem przyzębia	B
58	Szynowanie zębów	A
59	Rozpoznawanie i leczenie wybranych chorób błony śluzowej jamy ustnej	A
60	Minimalna interwencja antynikotynowa	A
61	Planowanie leczenia protetycznego w poszczególnych brakach uzębienia	A
62	Leczenie protetyczne prostych przypadków z zastosowaniem wkładów koronowo-korzeniowych, koron protetycznych i mostów	A
63	Leczenie protetyczne prostych przypadków z zastosowaniem ruchomych płytowych protez częściowych i całkowitych	A
64	Wykonanie tymczasowych protez stałych	A
65	Leczenie protetyczne prostych przypadków z zastosowaniem protez szkieletowych, overdenture i protez natychmiastowych	A
66	Naprawa uszkodzonych uzupełnień protetycznych w warunkach klinicznych i laboratoryjnych	A
67	Planowanie leczenia protetycznego w przypadkach powikłanych	B
68	Rozpoznawanie i zapobieganie zaburzeniom czynnościowym narządu żucia	A
69	Wstępne leczenie zaburzeń czynnościowych narządu żucia	B
70	Planowanie zintegrowanego leczenia gerostomatologicznego	A
71	Planowanie leczenia implantoprotetycznego	A
72	Leczenie implantoprotetyczne w prostych przypadkach klinicznych	B
73	Planowanie i przeprowadzenie podstawowych zabiegów leczniczych w ramach zintegrowanego postępowania stomatologicznego u pacjentów dorosłych	A
74	Organizowanie pracy w gabinecie stomatologicznym zgodnie z zasadami ergonomii i koordynowanie współpracy w zespole stomatologicznym	A
75	Planowanie badań dodatkowych i konsultacji specjalistycznych	A
76	Profesjonalna komunikacja z pacjentem w wieku rozwojowym, pacjentem dorosłym i w wieku podeszłym	A
77	Planowanie zabiegów w stomatologii estetycznej	A
78	Planowanie leczenia wielospecjalistycznego w ramach stomatologii estetycznej	B
79	Postępowanie w omdleniu, we wstrząsie oraz nagłym zatrzymaniu krążenia	A
80	Analiza działań niepożądanych poszczególnych produktów leczniczych (szczególnie ich wpływu na jamę ustną) oraz interakcji między nimi	A
81	Prowadzenie dokumentacji medycznej pacjenta	A
82	Orzeczenie o czasowej niezdolności do pracy z przyczyn stomatologicznych	A
83	Znajomość możliwości przeprowadzania zabiegów w różnych specjalnościach lekarsko-dentystycznych	A